

TEMA 6. STVARJENJE

UVOD

Pomembnost resnice o stvarjenju se opira na dejstvo, da je to »temelj vseh odrešenjskih božjih zamisli; [...] je začetek zgodovine odrešenja, ki doseže vrhunec v Kristusu« (Kompendij, 51). Tako Sveto pismo (1 Mz 1, 1) kot *Credo* se začneta z izpovedjo vere v Boga Stvarnika.

Za razliko od drugih velikih skrivnosti naše vere (Trojica in utelešenje) je stvarjenje »prvi odgovor na osnovna človekova vprašanja o njegovem izvoru in njegovem cilju« (Kompendij, 51), ki si jih človekov duh zastavlja in na katera more do določene mere tudi odgovoriti, kot se pokaže s filozofsko mislijo; in kljub pripovedim o izvoru sveta, navzočim v verski kulturi mnogih ljudstev (prim. *Katekizem*, 285), je bil specifični pojem stvarjenja dejansko zaobjet šele z judovsko-krščanskim razodetjem.

Stvarjenje je torej skrivnost vere in obenem resnica, ki je dostopna naravnemu razumu (prim. *Katekizem*, 286). Zaradi te posebne umeščenosti med vero in razumom je stvarjenje dobra izhodiščna točka pri nalogi evangelizacije in dialoga, h kateri so kristjani vedno — še zlasti pa v današnjem času¹ — poklicani, tako kot je storil že sv. Pavel na atenskem Areopagu (*Apd* 17,16-34).

Navadno ločimo med stvarjenjskim dejanjem Boga in stvarstvom, ki je posledica tega božjega delovanja.² Skladno s to shemo so v nadaljevanju predstavljeni osnovni dogmatski vidiki stvarjenja.

1. STVARJENJSKO DEJANJE

1.1. »Stvarstvo je skupno delo svete Trojice« (Katekizem, 292)

Razodetje predstavlja božje stvarjenjsko dejanje kot sad njegove vsemogočnosti, njegove modrosti in njegove ljubezni. Stvarjenje po navadi na poseben način pripisujemo Očetu (prim. *Kompendij*, 52), tako kot odrešenje pripisujemo Sinu in posvečevanje Svetemu Duhu.

¹ Poleg mnogih drugih besedil, prim. BENEDIKT XVI., Govor na Rimski kuriji, 22. 12. 2005; Vera, razum in univerza (Govor v Regensburgu), 12. 9. 2006; Angel Gospodov, 28. 1. 2007.

² Prim. SV. TOMAŽ, *De Potentia*, q. 3, a. 3, co.; *Katekizem* sledi isti shemi.

Obenem pa so dejanja svete Trojice *ad extra* (prvo izmed teh je stvarjenje) skupna vsem trem osebam, zato je na mestu vprašanje o specifični vlogi vsake osebe pri stvarjenju, kajti »vsaka božja oseba izvršuje skupno delo v skladu s svojim osebnim svojstvom« (*Katekizem*, 258). V tem je pomen prav tako tradicionalnega pripisovanja bistvenih lastnosti (vsemogočnost, modrost, ljubezen) stvariteljskemu delovanju Očeta, Sina in Svetega Duha.

V nicejsko-carigrajski veroizpovedi izpovedujemo našo vero v »enega Boga, Očeta vsemogočnega, Stvarnika nebes in zemlje«; »v enega Gospoda Jezusa Kristusa [...], [po katerem] je vse ustvarjeno«; in »v Svetega Duha, Gospoda, ki oživlja« (DH 150). Krščanska vera torej ne govori zgolj o stvarjenju *ex nihilo*, iz nič, kar nakazuje na vsemogočnost Boga Očeta; temveč tudi o stvarjenju, uresničenem z razumom, z božjo modrostjo — *Logos*, po katerem je vse nastalo (prim. *Jn* 1,3); in o stvarjenju *ex amore* (GS 19), ki je sad svobode in ljubezni, ki je Bog sam, Duh, ki izhaja iz Očeta in Sina. Posledično so večna izhajanja božjih oseb temelj za njihovo stvariteljsko delovanje.³

Tako kot enotnost Boga ni v nasprotju z njegovim bitjem v treh osebah, tako na analogen način enotnost stvariteljskega počela ne nasprotuje različnosti v načinih delovanja vsake božje osebe.

»Stvarnik nebes in zemlje«

»“V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo.” Te prve besede Svetega pisma zatrjujejo tri stvari: večni Bog je postavil začetek vsemu, kar biva razen njega. Samo on je stvarnik (glagol “ustvariti” — hebrejsko *bara* — ima za osebek vedno Boga). Celota vsega, kar obstaja (izraženo z obrazcem “nebo in zemlja”), je odvisna od njega, ki ji daje bit« (*Katekizem*, 290).

Samo Bog lahko ustvarja v pravem pomenu besede⁴, kar pomeni dati stvarjem izvor iz nič (*ex nihilo*), ne da bi izhajal iz nečesa že obstoječega; za to je potrebna neskončna aktivna zmožnost, ki pripada samo Bogu (prim. *Katekizem*, 296-298). Zato je stvariteljsko vsemogočnost primerno pripisati Očetu, saj je on v Trojici — rečeno v klasičnem izrazoslovju — *fons et origo*, to pomeni oseba, iz katere izhajata drugi dve, počelo brez počela.

Krščanska vera trdi, da je temeljna razlika v stvarnosti razlika, ki obstaja med Bogom in njegovimi ustvarjeninami. To je prineslo novost v prvih stoletjih, ko je nasprotje med dvema poloma, med duhom in materijo, povzročalo med seboj nezdružljive poglede (materializem in spiritualizem, dualizem in monizem). Krščanstvo je prelomilo te kalupe predvsem s trditvijo, da je tudi materija (tako kot duh) del stvarjenja edinega presežnega Boga. Kasneje je sv. Tomaž razvil metafiziko stvarjenja, ki opisuje Boga kot samostojno obstoječega (*Ipsum Esse Subsistens*). Kot prvotni vzrok absolutno presega svet; in obenem je z udeleženo bitjo njegove biti v ustvarjeninah notranje navzoč v njih, one pa so v vsem odvisne od njega, ki je vir njihove biti. Bog je *superior summo meo* in istočasno *intimior intimo meo* (Sv. Avguštin, *Izpovedi*, 3, 6, 11; prim. *Katekizem*, 300).

³ Prim. SV. TOMAŽ, *Super Sent.*, lib. 1, d. 14, q. 1, a. 1.

⁴ Zato pravimo, da Bog pri ustvarjanju ne potrebuje orodij, saj nobeno orodje nima neskončne zmožnosti, ki je potrebna za ustvarjanje. Od tod sledi, da kadar govorimo, na primer, o človeku kot o ustvarjalcu ali celo o njegovi udeleženi pri stvarjenjski moči Boga, ta beseda ni uporabljena v analogičnem, temveč v metaforičnem smislu.

»In je po njem vse ustvarjeno«

Modrostopna literatura Stare zaveze predstavlja svet kot sad božje modrosti (prim. *Mdr* 9,9). »Svet ni proizvod kakršnekoli nujnosti, slepe usode ali naključja« (*Katekizem*, 295), temveč vsebuje razumljivost, ki jo človeški razum, ko je deležen luči božjega uma, lahko dojame, vendar ne brez truda ter v duhu ponižnosti in spoštovanja do Stvarnika in njegovega dela (prim. *Job* 42,3; prim. *Katekizem*, 299). Ta razvoj doseže svoj polni izraz v Novi zavezi: ko Sina, Jezusa Kristusa, istoveti z Logosom (prim. *Jn* 1,1 sl.), zatrjuje, da je božja modrost oseba, utelešena Beseda, po kateri je bilo vse ustvarjeno (prim. *Jn* 1,3). Sveti Pavel izrazi ta odnos stvarstva do Kristusa s pojasnilom, da so bile vse stvari ustvarjene v njem, po njem in zanj (prim. *Kol* 1,16-17).

Pri izvoru kozmosa je torej navzoč nek stvariteljski um (prim. *Katekizem*, 284)⁵. Krščanstvo ima od vsega začetka veliko zaupanje v spoznavno zmožnost človeškega razuma; in trdno gotovost v to, da razum (znanstveni, filozofski itd.) nikoli ne bo mogel dospeti do veri nasprotnih trditev, saj oboje izhaja iz istega izvora.

Neredko je slišati, da kdo postavlja neresnična nasprotovanja, kot na primer med stvarjenjem in evolucijo. V resnici pa primerna epistemologija ne le razlikuje med področji, ki so lastna naravnim znanostim in veri, temveč tudi priznava filozofiji nek potreben element posredovanja, kajti znanosti s svojo lastno metodo in predmetom proučevanja ne pokrijejo celotnega področja človeškega razuma; in vera, ki se nanaša na isti svet, o katerem govorijo znanosti, potrebuje filozofske kategorije zato, da se izrazi in vstopi v dialog s človeško racionalnostjo.⁶

Zato je razumljivo, da je Cerkev od vsega začetka iskala dialog z razumom: z razumom, ki se zaveda, da je ustvarjen, ker ni sam sebi dal obstoja niti ne razpolaga v polnosti s svojo prihodnostjo; z razumom, odprtim za to, kar ga presega, skratka, odprtim za izvorni Razum. Na paradoksen način pa razum, zaprt v samega sebe, ki misli, da bo v sebi našel odgovor na svoja najgloblja vprašanja, na koncu pride do trditve o brezsmiselnosti obstoja in do nepriznavanja možnosti za spoznanje stvarnosti (nihilizem, iracionalizem itd.).

»Gospod, ki oživlja«

»Verujemo, da [svet] izhaja iz svobodne volje Boga, ki je hotel, da bi ustvarjena bitja postala deležna njegove biti, njegove modrosti in njegove dobrote: "Ti si ustvaril vse stvarstvo, po tvoji volji je vse nastalo in vse biva" (*Raz* 4,11). [...] "Dober je Gospod vsem, usmiljen do vseh svojih del" (*Ps* 145,9)« (*Katekizem*, 295). Zaradi tega, »ker je izšlo iz božje dobrote, je stvarstvo deležno te dobrote ("Bog je videl, da je dobro [...]prav dobro": *1 Mz* 1, 3.10.12.18.21.31). Kajti Bog je hotel stvarstvo kot dar« (*Katekizem*, 299).

Ta značaj dobrote in svobodnega daru nam omogoča v stvarjenju razbrati delovanje Duha — ki »je vel nad vodami« (*1 Mz* 1,2) —, ki je v Trojici oseba Dar, samoobstoječa Ljubezen med

⁵ Ta tema se pogosto pojavlja v učenju Benedikta XVI., npr. *Pridiga* v Regensburgu, 12. 9. 2006; *Govor* v Veroni, 19. 10. 2006; *Srečanje* z duhovniki rimske škofije, 22. 2. 2007; itd.

⁶ Tako scientistični racionalizem kot neznanstveni fideizem potrebujeta popravek s strani filozofije. Prav tako se je treba izogibati lažni apologetiki, ki išče prisiljene skladnosti in v znanstvenih podatkih poskuša najti empirično potrditev ali dokaz za verske resnice, medtem ko v resnici, kot je bilo že rečeno, gre za podatke, ki spadajo v različne metode in discipline.

Očetom in Sinom. Cerkev izpoveduje svojo vero v stvarjenjsko delo Svetega Duha, ki daje življenje in je vir vsega dobrega.⁷

Krščanska trditev o svobodnem dejanju stvarjenja omogoča preseganje ozkoglednosti drugih pogledov, ki s tem, ko v Boga polagajo nekakšno nujnost, na zadnje pridejo do trditev o fatalizmu ali determinizmu. Niti "znotraj" niti "zunaj" Boga ni ničesar, kar bi ga obvezovalo k stvarjenju. Kakšen je torej cilj, ki ga nagiba? Kaj je hotel s tem, ko nas je ustvaril?

1.2. »Svet je bil ustvarjen za božjo slavo« (I. vatikanski koncil)

Bog je ustvaril vse »ne zato, da bi svojo slavo povečal, temveč, da bi jo razodel in posredoval« (Sv. Bonaventura, *Sent.*, 2,1,2,2,1). Prvi vatikanski koncil (1870) uči: »V svoji dobroti in z vsemogočno močjo je ta edini pravi Bog — ne zato, da bi pomnožil svojo blaženost ali da bi pridobil svojo popolnost, temveč zato, da bi svojo popolnost razodeval z dobrotami, ki jih podeljuje stvarjem — s popolnoma svobodnim sklepom v začetku časov iz nič ustvaril hkrati obojno stvarstvo, duhovno in telesno« (DS 3002, prim. *Katekizem*, 293).

»Božja slava je v tem, da se uresničuje to razodevanje in to priobčevanje božje dobrote, zaradi česar je bil svet ustvarjen. Narediti nas po Jezusu Kristusu za svoje posinovljene otroke, "takšen je bil blagohotni sklep Očetove volje, da bi slavili veličastvo njegove milosti, s katero nas je oblagodaryl" (*Ef* 1,5-6). "Kajti božja slava je živi človek, in človekovo življenje je gledati Boga (Sv. Irenej, *Adversus haereses*, 4,20,7)« (*Katekizem*, 294).

Daleč od dialektike nasprotujočih si počel (kot je v primeru dualizma manihejskega tipa in tudi v primeru Heglovega monističnega idealizma), trditev, da je božja slava cilj stvarjenja, ne pomeni zanikanja človeka, ampak nepogrešljivo danost za njegovo uresničenje. Krščanski optimizem poganja svoje korenine v skupnem povzdigovanju Boga in človeka: »človek je velik samo, če je Bog velik«.⁸ Gre za optimizem in logiko, ki dajeta absolutno prednost dobremu, vendar pa zaradi tega nista slepa glede zla v svetu in v zgodovini.

1.3. Ohranjanje in previdnost. Zlo

Stvarjenje ni omejeno na začetek; »s stvarjenjem Bog ne prepusti ustvarjenega bitja njemu samemu. Ne daje mu samo biti in bivanja, ampak ga vsak trenutek vzdržuje v biti, mu daje delovati in ga nosi v smeri k cilju« (*Katekizem*, 301). Sveto pismo to božje delovanje v zgodovini primerja s stvarjenjskim dejanjem (prim. *Iz* 44,24; 45,8; 51,13). Modrostni spisi izrecno govorijo o božjem delovanju, ki ohranja svoje ustvarjenine v bivanju. »In kako bi kaj moglo obstajati, ako ti ne bi hotel, in kako bi se moglo obdržati, česar ti ne bi poklical?« (*Mdr* 11,25). Sveti Pavel gre še dlje in to ohranjajoče delovanje pripisuje Kristusu: »On je obstajal pred vsemi stvarmi in v njem je utemeljeno vse« (*Kol* 1,17).

Krščanski Bog ni urar ali arhitekt, ki bi napravil svoje delo, potem pa bi ga prepustil samemu sebi. Takšne prispodobe so značilne za deistično pojmovanje, po katerem se Bog ne

⁷ Prim. JANEZ PAVEL II., Enc. *Dominum et vivificantem*, 18. 5. 1986, št. 10.

⁸ BENEDIKT XVI., *Pridiga*, 15. 8. 2005.

vmešava v zadeve tega sveta. Toda to predstavlja popačenje pristnega Boga stvarnika, saj vključuje striktno ločevanje stvarjenja od božjega ohranjanja in vodenja sveta.⁹

Pojem ohranjanja je kakor "most" med stvarjenjskim dejanjem in božjim vodenjem sveta (previdnost). Bog ne le ustvari svet in ga ohranja v bivanju, temveč tudi vodi svoje ustvarjenine »k poslednji popolnosti, h kateri jih je poklical« (*Kompendij*, 55). Sveto pismo govori o absolutno najvišji oblasti Boga in nenehno pričuje o njegovi očetovski skrbi, tako v manjših stvareh kot v velikih dogodkih zgodovine (prim. *Katekizem*, 303). V tem kontekstu se Jezus razodeva kot "utelešena" previdnost Boga, ki kot dobri Pastir poskrbi za gmotne in duhovne potrebe ljudi (*Jn* 10,11.14-15; *Mt* 14,13-14 itd.) ter nas uči prepuščanja njegovi skrbnosti (*Mt* 6,31-33).

Bog vse ustvari, ohranja in vodi z dobroto. Od kod torej prihaja zlo? »Na to vprašanje, tako pereče kakor neizogibno, tako boleče kakor skrivnostno, ne more zadoščati nikakršen nagel odgovor. Celota krščanske vere je tista, ki sestavlja odgovor na to vprašanje [...]. Niti enega vidika krščanskega sporočila ni, ki ne bi bil v nečem odgovor na vprašanje zla« (*Katekizem*, 309).

Stvarjenje ni od vsega začetka dokončano, temveč ga je Bog naredil *in statu viae*, to pomeni, da je usmerjeno k nekemu poslednjemu cilju, ki ga šele mora doseči. Pri uresničevanju svojih zamisli se Bog poslužuje ustvarjenih bitij in ljudi napravlja deležne njegove previdnosti, pri čemer spoštuje njihovo svobodo tudi, kadar delajo slabo (prim. *Katekizem*, 302, 307, 311). Zares pa je presenetljivo, da »more Bog v svoji vsemogočni previdnosti izvesti kaj dobrega iz posledic kakega zla« (*Katekizem*, 312). Skrivnostna, toda velika resnica je to, »da njim, ki ljubijo Boga, vse pripomore k dobremu« (*Rim* 8,28).¹⁰

Zdi se, da izkušnja zla kaže na napetost med božjo vsemogočnostjo in dobroto v njegovem delovanju v zgodovini. Odgovor, ki je vsekakor skrivnosten, najdemo v dogodku Kristusovega križa, ki razodeva, kakšen je božji način, in je zato vir modrosti za človeka (*sapientia crucis*).

1.4. Stvarjenje in odrešenje

Stvarjenje je »je prvi korak k zavezi edinega Boga s svojim ljudstvom« (*Kompendij*, 51). V Svetem pismu je stvarjenje odprto za božje delovanje v zgodovini, katerega vrhunec je Kristusova velikonočna skrivnost in ki bo doseglo svojo končno popolnost ob koncu časov. Stvarstvo je narejeno tako, da je usmerjeno na soboto, na sedmi dan, ko je Gospod počival, na dan, ko doseže vrhunec prvo stvarjenje in ki se odpira osmemu dnevu, s katerim se prične neko še čudovitejše dejanje: odrešenje, novo stvarjenje v Kristusu (2 *Kol* 5,7; prim. *Katekizem*, 345-349).

⁹ Deizem predstavlja napako v metafizičnem pojmovanju stvarjenja, kajti le-to, kot posredovanje biti, povzroči ontološko odvisnost ustvarjenine, ki je ni mogoče ločiti s tekom časa. Oboje sestavlja eno samo dejanje, četudi ju lahko pojmovno razlikujemo: »Ohranjanje stvari s strani Boga se ne uresničuje z nekim novim dejanjem, temveč z nadaljevanjem dejanja, ki daje bit, ki je zagotovo dejanje brez gibanja in brez časa (SV. TOMAŽ, I, q. 104, a. 1, ad 3).

¹⁰ V sosledju z izkušnjo mnogih svetnikov v zgodovini Cerkve je bil ta pavlinski izraz pogosto prisoten v besedah svetega Jožefmarija, ki je tako živel in druge spodbujal k veselemu sprejemanju božje volje (prim. SV. JOŽEFMARIJA, *Brazda*, 127; *Križev pot*, IX, 4; *Božji prijatelji*, 119). Po drugi strani zadnja knjiga JANEZA PAVLA II., *Spomin in istovetnost*, predstavlja globok razmislek o delovanju božje previdnosti v človeški zgodovini, skladno z onimi drugimi besedami sv. Pavla: »Ne daj se premagati hudemu, temveč premagaj húdo z dobrim« (*Rim* 12,21).

Tako se pokaže neprekinjenost in enotnost božjega načrta stvarjenja in odrešenja. Med njima ni nobene vrzeli, kajti človeški greh ni popolnoma pokvaril božjega dela, ampak je pretrgal vez. Odnos med obema deloma — med stvarjenjem in odrešenjem — lahko izrazimo z razlago, da je stvarjenje prvi odrešenjski dogodek, po drugi strani pa ima zveličavno odrešenje značilnosti nekega novega stvarjenja. Ta odnos osvetljuje pomembne vidike krščanske vere, kot je usmerjenost narave k milosti ali obstoj enega samega nadnaravnega cilja za človeka.

2. STVARSTVO

Rezultat božjega stvarjenjskega dejanja je celota ustvarjenega sveta, "nebo in zemlja" (1 Mz 1,1). Bog je »Stvarnik vseh stvari, vidnih in nevidnih, duhovnih in telesnih; ki je s svojo vsemogočno močjo v začetku časa iz nič ustvaril hkrati obojno stvarstvo, duhovno in telesno, angelski in zemeljski svet; nato pa še človeka, ki obsega na neki način oboje, ker sestoji iz duha in telesa.«¹¹

Kršćanstvo presega tako monizem (ki trdi, da se materija in duh med seboj mešata, da stvarnosti Boga in sveta sovpadata), kot tudi dualizem (v katerem sta materija in duh dve izvorni in nasprotujoči si počeli).

Stvarjenjsko dejanje spada v božjo večnost, toda učinek tega dejanja je zaznamovan s časnostjo. Razodetje uči, da je bil svet ustvarjen kot svet s časovnim začetkom¹², to pomeni, da je bil svet ustvarjen hkrati s časom, kar se izkaže za zelo skladno z enotnostjo božjega načrta, da se razodene v zgodovini odrešenja.

2.1. Duhovni svet: angeli

»Obstoj duhovnih, netelesnih bitij, ki jih Sveto pismo navadno imenuje angeli, je verska resnica. Pričevanje Svetega pisma je tako jasno kakor enodušnost izročila« (*Katekizem*, 328). Oba jih prikazujeta v njihovi dvojni vlogi slavlilcev Boga in prinašalcev sporočila o njegovem odrešenjskem načrtu. Nova zaveza predstavlja angele v odnosu do Kristusa: ustvarjeni so po njem in zanj (*Kol* 1,16), v Jezusovem življenju so navzoči od njegovega rojstva do vnebohoda in so znanilci njegovega drugega prihoda v slavi (prim. *Katekizem*, 333).

Ravno tako so prisotni od začetka življenja Cerkve, ki je deležna njihove mogočne pomoči in se v svoji liturgiji združuje z njimi v čaščenju Boga. Življenje vsakega človeka od rojstva spremlja angel, ki ga varuje in vodi k Življenju (prim. *Katekizem*, 334-336).

Teologija (zlasti sv. Tomaž Akvinski, *angelski učitelj*) in cerkveno učiteljstvo sta proučevala naravo teh čisto duhovnih bitij, obdarjenih z razumom in voljo, in pravita, da so osebna in nesmrtna bitja, ki v popolnosti presegajo vse bitja vidnega sveta (prim. *Katekizem*, 330).

¹¹ IV. lateranski koncil (1215), DH 800.

¹² Tako uči IV. lateranski koncil, ki mu sledi I. vatikanski cerkveni zbor (prim. DH 800 in 3002). Gre za razodeto resnico, ki je razum ne more dokazati, kot je učil sv. Tomaž v znameniti razpravi o večnosti sveta: prim. *Contra Gentiles*, lib. 2, cap. 31-38; in v njegovi filozofski knjižici *De aeternitate mundi*.

Angeli so bili ustvarjeni v stanju preizkušnje. Nekateri so se nepreklicno uprli proti Bogu. Satan in drugi hudobni duhovi — ki so bili ustvarjeni kot dobri, vendar so se sami napravili za zle — so zapadli v greh in naščuvali naše prastarše, da so grešili (prim. *Katekizem*, 391-395).

2.2. Materialni svet

Bog »je ustvaril vidni svet v vsem njegovem bogastvu, njegovi raznolčnosti in njegovem redu. Sveto pismo simbolično prikazuje Stvarnikovo delo kot zaporedje šesterih dni božjega "dela", ki se končajo s "počitkom" sedmega dne (1 Mz 1,1-2,4)« (*Katekizem*, 337). »Cerkev je morala ponovno in ponovno braniti dobrost stvarstva, vključno s snovnim svetom (prim. DS 286; 455-463; 800; 1333; 3002)« (*Katekizem*, 299).

»Vse stvarnosti prejmejo prav na temelju ustvarjenosti svojo lastno trdnost, resničnost in dobrost ter svoje lastne zakone in svoj red« (GS 36,2). Resničnost in dobrost ustvarjenega sveta izhajata iz enega Boga Stvarnika, ki je hkrati troedin. Tako je ustvarjeni svet na določen način odsev delovanja božjih oseb: »V vseh ustvarjeninah se kakor sled nahaja upodobitev Trojice.«¹³

V kozmosu je lepota in dostojanstvo, kolikor je to delo Boga. Obstaja neka solidarnost in hierarhija med bitji, kar mora voditi h kontemplativni drži do ustvarjenega sveta in do naravnih zakonov, ki ga urejajo (prim. *Katekizem*, 339, 340, 342, 354). Zagotovo je bil kozmos ustvarjen za človeka, ki je od Boga dobil nalogo, da gospoduje zemlji (prim. 1 Mz 1,28). Takšen ukaz ni povabilo h gospodovalnemu izkoriščanju narave, marveč k udeleženi pri božji stvariteljski moči: preko svojega dela človek sodeluje pri izpopolnjevanju stvarstva.

Kristjan se zaveda pravičnih zahtev, ki jih je ekološki čut izpostavil v zadnjih desetletjih, brez da bi pri tem zapadel v nekakšno medlo pobožanstvenje sveta, ter potrjuje vzvišenost človeka nad ostalimi bitji kot »vrhunec stvarjenjskega dela« (*Katekizem*, 343).

2.3. Človek

Človeška bitja uživajo poseben položaj v božjem stvarjenjskem delu s tem, ko so hkrati deležna snovne in duhovne stvarnosti. Samo za človeka pravi Sveto pismo, da ga je Bog ustvaril »po svoji podobi in sličnosti« (prim. 1 Mz 1,26). Od Boga je bil postavljen na čelo vidnega sveta in uživa posebno dostojanstvo, kajti »od vseh vidnih stvari je samo človek sposoben spoznavati in ljubiti svojega Stvarnika; je edina stvar, katero je Bog hotel zaradi nje same; samo on je poklican, da bi bil po spoznanju in ljubezni deležen božjega življenja. Za ta namen (cilj) je bil ustvarjen, in to je temeljni razlog za njegovo dostojanstvo« (*Katekizem*, 356; prim. *prav tam*, 1701-1703).

Moški in ženska v svoji različnosti in komplementarnosti, kot ju je hotel Bog, uživata isto dostojanstvo kot osebi (prim. *Katekizem*, 357, 369, 372). V obeh obstaja bistvena enotnost telesa in duše, ki je "lik" telesa. Človeška duša je duhovna, je ustvarjena neposredno od Boga (ni "narejena" od staršev niti ni vnaprej obstoječa) in je nesmrtna (prim. *Katekizem*, 366). Oboje (duhovnost in nesmrtnost) je mogoče filozofsko dokazati. Zaradi tega trditev, da človek izhaja izključno iz biološke evolucije (absolutni evolucionizem), predstavlja redukcionističen pogled. V resnici obstajajo ontološki skoki, ki jih samo z evolucijo ni

¹³ Sv. TOMAŽ, I, q. 45, a. 7, co.; prim. *Katekizem*, 237.

mogoče razložiti. Moralna vest in človekova svoboda, na primer, izkazujeta vzvišenost nad materialnim svetom in sta dokaz za njegovo posebno dostojanstvo.

Resnica o stvarjenju pomaga preseči tako zanikanje svobode (determinizem), kot tudi skrajno nasprotje, ki jo neupravičeno povzdiguje: človeška svoboda je ustvarjena, ne absolutna, in obstaja v vzajemni odvisnosti z resnico in dobrim. Sanje o svobodi kot o čisti moči in samovoljnosti spadajo v popačeno podobo ne le o človeku, temveč tudi o Bogu.

S svojo dejavnostjo in s svojim delom je človek deležen božje stvarjenjske moči.¹⁴ Poleg tega sta njegov razum in volja udeleženi, iskra božje modrosti in ljubezni. Medtem ko preostali vidni svet predstavlja zgolj sled Trojice, je človeško bitje pristna *imago Trinitatis*.

3. NEKATERE PRAKTIČNE POSLEDICE RESNICE O STVARJENJU

Radikalnost božjega stvarjenjskega in odrešenjskega dejanja zahteva od človeka odgovor, ki naj ima prav tako značilnost totalnosti: "Ljubi Gospoda, svojega Boga, z vsem srcem, z vso dušo in z vso močjo!" (5 Mz 6,5; prim. Mt 22,37; Mr 12,30; Lk 10,27). V tem odzivu se nahaja resnična sreča, edino, kar izpopolni njegovo svobodo.

Istočasno ima univerzalnost božjega dejanja tako intenziven kot ekstenziven pomen: Bog ustvari in odreši vsakega človeka in vse ljudi. Človekov odziv na božji klic k temu, da Ga ljubi z vsem svojim bitjem, je tesno povezan s posredovanjem njegove ljubezni vsemu svetu.¹⁵

Spoznanje in občudovanje božje moči, modrosti in ljubezni človeka usmerja k drži spoštovanja, čaščenja in ponižnosti, k življenju v božji navzočnosti, pri čemer se zaveda, da je njegov otrok. Obenem vera v božjo previdnost kristjana vodi k otroškemu zaupanju v Boga v vsakršnih okoliščinah: s hvaležnostjo za prejete dobrine in s preprosto predanostjo v primeru tega, kar se zdi slábo, kajti Bog iz zla izpelje večje dobrine.

Zavedajoč se, da je bilo vse ustvarjeno za božjo slavo, si kristjan v vseh svojih dejanjih prizadeva iskati resnični cilj, ki navdaja njegovo življenje s srečo: to je božja slava, ne pa lastno slavohlepe. Trudi se popraviti namen svojih dejanj, tako da bo mogoče reči, da je edini cilj njegovega življenja ta: *Deo omnis gloria!*¹⁶

Bog je hotel človeka postaviti na čelo svojega stvarstva in mu dal oblast nad svetom, da bi ga izpopolnjeval s svojim delom. Na človeško dejavnost lahko zaradi tega gledamo kot na udeležnost pri božjem stvarjenjskem delu.

Veličina in lepota ustvarjenin ljudi nagovarja k občudovanju ter v njih zbuja vprašanje o izvoru in usodi sveta in človeka, pri čemer jim omogoča razbrati resnico o njihovem Stvarniku. Ravno tako lahko kristjan v resnici o stvarjenju najde odlično izhodiščno točko pri

¹⁴ Prim. SV. JOŽEFMARIJA, *Božji prijatelji*, št. 57.

¹⁵ To, da je apostolat preobilje notranjega življenja (prim. SV. JOŽEFMARIJA, *Pot*, št. 961), se pokaže kot soodnosnost dinamike *ad intra* – *ad extra* božjega delovanja, to pomeni, kot intenzivnost biti, modrosti in ljubezni Trojice, ki se razliva nad njene ustvarjenine.

¹⁶ Prim. SV. JOŽEFMARIJA, *Pot*, št. 780; *Brazda*, št. 647; *Kovačnica*, št. 611, 639, 1051.

njegovem dialogu z verniki različnih religij, saj gre za resnico, ki je deloma skupna in ki predstavlja osnovo za potrditev nekaterih temeljnih moralnih vrednot človeške osebe.

Santiago Sanz

Osnovna literatura

Katekizem katoliške Cerkve, 279-374.

Kompendij katekizma katoliške Cerkve, 51-72.

DH, 125, 150, 800, 806, 1333, 3000-3007, 3021-3026, 4319, 4336, 4341.

II. VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, 10-18, 19-21, 36-39.

Priporočeno branje

SV. AVGUŠTIN, *Izpovedi*, XII.

SV. TOMAŽ AKVINSKI, *Summa Theologiae*, I, qq. 44-46.

SV. JOŽEFMARIJA, *Pridiga Strastno ljubiti svet*, v *Pogovori z msgr. Escrivájem*, 113-123.

JANEZ PAVEL II., *Spomin in istovetnost*.